

Fotó: Vermes Tibor / demokrata.hu

Ahogy rendeltetett / Beszélgetés Szerencsés Károllyal

„Bizonyos életkor után az ember ragaszkodni kezd evidenciákhoz, alapvetésekhez, önmaga által, de még inkább önmaga számára fölállított keretekhez. Ezért gondolom azt, hogy Szerencsés Károly a legszebben író kortárs történész; ez számomra evidencia. Mit mondhatnék még róla? Hogy a tanárom volt, de csak rövid ideig, ennek ellenére mégis többet tanultam és tanulok tőle, mint reméltem? Hogy keveseket tisztetek, és még kevesebben vannak, akikre fölnézek, de ő ezek közé tartozik? Vagy: hogy Isten útjai kifürkészhetetlenek és minden, de igazán minden úgy történik, ahogy rendeltetett? Nem tudom. Abban viszont biztos vagyok, hogy van beleszólásunk a leírhatatlanba és van erőnk, hogy szólásra emelkedjünk.”

Szerencsés Károly, *történész, író, egyetemi tanár; a Magyar Írók Egyesületének nagydíjasa, Pro Urbe Budapest és Pesti Srác díjas*

Tanár Úr, tudhatja, érezheti egy történész, hogy a múltban melyek voltak azok a pillanatok, amikor még fordulhatott volna a kerék? Vagy azok, amelyeknél már visszafordíthatatlanná vált az esemény sor?

A történelem egy folyamat, ami nem eleve elrendelt, ilyenképpen nincs eleje, ahogy vége sem. Alakítjuk, alakítják a természeti törvények, a gazdasági törvények, a külső körülmények, és meggyőződése, hogy alakítják az emberek is. Aki közéletben, politikában magának helyet követel, ambíciói vannak, az alakíthatja a történelmet. De óriási a felelősség-

ge is. Egy történész soha nem tudja rekonstruálni azt, ami az adott pillanatban történt. Ez kizárt dolog, legfeljebb bizonyos elemeket rekonstruálhat. Úgy gondolom a folyamatot, az összefüggéseket kell feltárni, s azokon belül lehetnek szimbolikus pillanatok, melyekkel érzékeltethetjük, hogyan fordult a világ. A magyar történelemben ilyen Szent István megkoronázása, holott az egy több száz éves folyamatnak egyetlen pillanata, amely folyamat tartott és tartani is fog még évszázadokig; miként a magyar állam megeremtése. De mondhatnám Caesar meggyilkolását, vagy a mohácsi csatát – ezek mind egy-egy folyamatnak a részei, szimbolikusan ebben tudjuk megérezni azt a fordulatot, ami bekövetkezett. A 20. században mondjuk ilyen Tisza István meggyilkolása. Ekkor érezzük, hogy e pillanatban omlott össze a történelmi Magyarország, majd jött Trianon. Egy gyilkos lövés. Vagy ilyen Teleki Pál halála, öngyilkossága, amely valójában, még ha ő is követte el – gyilkosság. Abban érezzük, hogy eltűnt a levegő, eltűnt a mozgástér; már nincs lehetőségünk mozdulni. És az az ember, ezt a megoldást választotta, egy golyót röpített a fejébe. A korszakunkhoz közelebb ilyen Kovács Béla elhurcolása, amikor nyilvánvalóvá vált egy társadalom számára, hogy hiába van parlament, hiába a parlamenti többség, vagy mentelmi jog, az erő az oroszok oldalán áll, a megszállók oldalán és végeredményben ki fogják kényszeríteni az általuk elképzelt rendszert. És ilyen utolsó, amit említenék még Pozsgay Imre bejelentése, '89 januárjában, amikor a rádióban, nagy nyilvánosság előtt bejelentette, hogy 56-ban nem ellenforradalom volt. Ez egy olyan szimbolikus és valóságos fordulópont volt, amely az egész harminchárom évig fennálló Kádár-rendszert megrengette. Ilyen pillanatok tehát vannak, de ezek is csak a folyamatoknak a részei. Fontosak, föltárhatóak, de történészi szempontból az összefüggések bemutatása a lényeges. És ezek az eszközök vihetik közelebb a folyamatokat azokhoz az emberekhez, akik nem kívánnak monográfiák sokaságát olvasni, hanem össze akarják kapcsolni egy-egy eseménnyel azokat a változásokat, amikben tényleg fordult a világ.

Hogy megérthető legyen?

Igen. Hogy érthető, jelképes, világos legyen. És ez fontos, mert egyébként a történelem talán önmagában való dolognak tűnik. Ezeket az információkat el kell juttatni a közéletbe, el kell juttatni a döntéshozókhoz. Mert döntéshozó egy választó is, aki az egyetlen voksával dönt, meg a miniszterelnök is, aki életbevágó kérdésekben dönt. Ha ezeket a folyamatokat minél többen ismerik és elgondolkodnak azon, miképpen zajlottak, hogy mik voltak az előzmények és mik a következmények – az jó. A következmények egyébként mindig érdekesebbek is.

Ebben az esetben óriási a felelőssége a történésznek, hogy a helyes értelmezést közvetítse.

Óriási a felelőssége, persze csak akkor, ha amit mond, eljut az emberekhez, vagy a döntéshozóhoz. Ha benne van egy közéletben a történelmi látásmód, illetve a mérlegelés képessége. Mérlegelni pedig csak akkor lehet, ha bizonyos tényeket ismerünk. Csak így lehet nyugodtan választani. Ez a demokrácia alfája és ómegája. Hogyan választok, ismerem bizonyos tényeket, programokat? Ismerem embereket, akik ezeket hirdetik? Vagy pedig valami egész más értékrendszer szerint választok? A demokráciának ez a jövőbeni legfontosabb kérdése. Hogy a média és egyebek maguk alá gyűrjék-e a mérlegelés képességét, a tudásnak a vágyát. Egyáltalán, szükség van-e mindezekre, vagy pedig más szem-

pontok alapján döntünk? Például érzelmek alapján, ami lehet gyűlölet, szeretet, vagy külső jegyek alapján, vagy pusztán gazdasági, nagyon szűk gazdasági szempontok alapján? Vagy teljesen negligáljuk a perspektívánkat, a jövőnket, a gyerekeink, unokáink jövőjét?

Ez a teljes önfeladás.

Igen, ez a kérdés, hogy a demokrácia merre fog fejlődni. A mai típusú tömegdemokráciát alapvetően két dolog befolyásolhatja. Az egyik a népnevelés, az, hogy a nemzet érdekében minél több információ, minél helyesebb jusson el az emberekhez. És mérlegeljenek is, amely szükséges a higgadt döntéshez; vagy pedig a népbútítás. Azaz bizonyos sémák szerint, ezeket nevezhetnénk egyszerű szóval propagandának, vagy még negatívabb szóval manipulációnak... tehát, hogy ez alapján dönt-e az ember. Mert ha az utóbbi fog győzedelmeskedni, akkor a jelen típusú tömegdemokráciának nincs jövője.

Akkor itt még két tényező bejön, ugye? Az oktatás, illetve a negyedik hatalmi ág, a média szerepe.

Abszolút. Ez is történelem, mert Kossuthtól Bethlen Istvánig ez volt a demokrácia igénylésének alappillére. Hogy demokráciát, döntési jogot, szavazati jogot a jövőnk eldöntésére olyanoknak szabad csak adni, akikben van igény arra, hogy megismerjék a körülményeket. Hogy meglegyen a lehetőségük a tájékozódásra. Ne pusztán propaganda, manipuláció alapján döntsenek. Ez a 19-20. század gondolata, amit aztán felülírt az általános tömeg, de ezzel sajnos nem járt együtt a minőségi tömegoktatás. Pedig így kellett volna lennie. Ez kulcskérdés, minden szempontból. Gazdaságilag, társadalmilag és politikailag is. Nincs illúzióm, hogy a minőségi oktatás teljes lehet, az egész társadalomra kihathat, de minél szélesebb az oktatás hatóköre, annál valószínűbb, hogy el tudjuk kerülni a buktatókat.

Visszamennek a szavazati jog kérdéséhez, ami nem csak jogi, de erkölcsi kérdés is, mert a világban még ma sem mindenhol természetes a szabad választás joga; ahol meg van, ott sokan nem élnek vele. És itt eszembe jut Polybios munkája (Az államformák változásának elmélete és a kevert államforma), amelyben leírta, hogy „új nemzedékek nőnek fel, a demokrácia őrzése az alapítók gyermekeinek gyermekeire száll, s ezek a megszokás következtében már kevésre becsülik a jogegyenlőséget és szabadságot.” Tette mindezt majd' két ezer évvel ezelőtt. Tanulunk a hibáinkból? Vagy az emberi természet ebben az értelemben teljesen reménytelen és ugyanazokat a hibákat követjük el újra és újra?

Az emberi természet nem változik. A körülmények változnak, azok a körülmények, amelyek befolyásolják az embert. Nyilván teljesen más volt egy ókori ember világszemlélete; természetesnek vette a rabszolgaságot, a polgárjoggal járó kiváltságokat, vagy a nők kizárását a politika gyakorlásából – ez egy teljesen más hozzáállás. De az emberi természet önmagában, azt gondolom, nem változik. Azok az érzések, amelyekről az ókortól napjainkig a legjobb írók írnak, az önfeláldozás, az aljasság, a féltékenység, a szerelem, a közélet iránti érzékenység; a meghunyászkodás, a félelem, a rettegés – ezek az érzések valószínűleg léteztek az első perctől kezdve, amióta az ember társadalomban él; és megvannak ma is. Azt azért mégsem gondolom, hogy elkövetnénk ugyanazokat a hibákat, mert épp a történelem az, amely a hibák felismerését segíti. A történelemtudomány, a

művészetek azok, amelyek elősegítik, hogy ezeket a hibákat fölismerjük. A mai körülmények, a mai tudomány, művészet, vagy információ teljesen különböző az ókorétól. Ezek a körülmények teszik lehetővé azt, hogy az ember mégse essen bele ugyanazokba a hibákba. Persze ez nagyon nehéz dolog. Ezért óriási a felelőssége a tudománynak, a művészetnek és a médiának, bár utóbbinál sajnos nem jók a tapasztalatok. Ma a média a legnagyobb hatású, a művészettel, sőt a tudománnyal szemben is nagyobb hatású, így neki kellene a felismeréseket közvetítenie. De sajnos nem ezt látjuk, hanem pont a fordítottját, azt, hogy a média használja fel a művészetet és a tudományt is. Rettenetes! És van ilyen törekvés. Ezzel együtt az alapkérdésre visszatérve én mégis úgy gondolom, hogy a történelem nem ismétli önmagát.

Ez jó hír.

Tudom, sokan vannak, akik azt gondolják, a történelem ismétli önmagát, de ezt az eszközök miatt érezhetik, amelyek valóban ismétlődhetnek. Politikai eszközöket próbálnak ismételni, ilyen például az állandó káoszra törekvés, a mindennapos tüntetések, a bizonytalanság elhíttése, minden érték megkérdőjelezése – ez nem új dolog. Évszázados dolgok ezek, eszközök, amelyeken nekünk túl kell lépni. Ez a felelősségünk. És ha ezt nem tudjuk megtenni, csődöt fogunk mondani. Akkor valamiféle új minőség jön majd létre, mert ez a fajta szabadságra épülő demokrácia életképtelenné válik. Egy kaotikus, egymással szembeni állandó acsarkodásra épülő rendszerré fog válni, ami elveszi az erőket, a kibontakozás lehetőségét. Összességében én mégis úgy gondolom, megvan a lehetőségünk, bízni kell az emberekben, és le kell leplezni mindenkit, aki ugyanazon eszközökkel él, mint mondjuk a 20. század legordasabb eszmerendszerei – akár a kommunistákra, akár a nemzeti szocialistákra gondolunk. Mert ezek az eszközök most is itt vannak, de én ennek ellenére bízom abban, hogy vevők már nem leszünk rá. Lesz hatásuk, mindig lesz olyan tömeg, amelyre hathat, mindig lesznek felheccelhető, szélsőségesen gondolkodó emberek. De én mégis hiszek abban, hogy a médiának, tudománynak, művészetnek lesz olyan hatása is, hogy ezeket a szélsőségeket kordában képes majd tartani. Magyarországon ezeket a szélsőségeket a nép, a népakarat mindig kordában tudta tartani. Mindig külföldről, nagy pénzekkel, és mindig fegyverrel jöttek azok, akik a nyugodt, építkező népakaratot felülírták. Így volt ez 1918-ban, 1944-ben, 1949-ben és '56-ban is. Tehát most, 1990 után van egy nagy esélyünk arra, hogy a nyílt, külső beavatkozást kontrollálhassuk. Nem tudjuk elkerülni, mindig lesz zsarolás, fenyegetés, mindig lesznek gazdasági és egyéb érdekek. Egy ilyen kis területű ország esetében ez elkerülhetetlen, de most legalább kontrollálhatjuk, és nem oktrojálhatják ránk egy az egyben az akaratukat. Ma, 2017. április 20-án ez a helyzet, ami persze változhat akár egy hét múlva is, de egyelőre ez van, és ezzel kellene tudnunk élni. Meg kellene becsülnünk a helyzetet, és nem felülni mindenféle izgató, ezerszer lejárt szólamoknak.

Eszközök tekintetében ma sokan és sokat foglalkoznak Alinskyvel (Saul Alinsky, amerikai radikális baloldali mozgalmár, író, a RulesforRadicals szerzője – szerk.), de te már korábban leírtad, hogy célszerűbb és érthetőbb is volna Rákosiék módszereit felidézni.

Hát igen, ezek az eszközök visszaköszönnek. A 20. században, sőt, már a 19. században is voltak hasonló módszerek és ez kicsit elkeserítő.

Ez nem kicsit elkészerítő. Épp idén „ünnepeljük” például a kékcédulás választások hetvenedik évfordulóját. Ennek a méltatlan történelmi eseménynek van-e még konkrét hatása napjaink mentalitására? Gondolok itt a választási kedvre, vagy a kommunizmus által kitermelt embertípusra.

A történelem egy nehezen követhető folyamat. Vannak, akik sémákba gyömöszölik az eseményeket, hajtóerőket, s akkor minden olyan egyszerűnek tűnik. Az egyik ilyen típus – korántsem csak kommunista lehet –, a srófos agyúak gyülekezete szerint, saját maga világlátásán, világnézetén, politikai meggyőződésén kívül mindenki másét meg kell semmisíteni, vagy ha „demokrácia” van, kisebbségben kell tartani, el kell nyomni, el kell hallgatni. E szerint, aki nem úgy gondolkodik, mint ők, csak ártalmas lehet, diktatórikus, korrupt, reakciós, fasiszta, nacionalista, antiszemita, a mai kánon szerint. Sajnos van, aki felül ennek, de leginkább elkészerítő, ha az ifjúság szédül el. Mert nagyon veszélyes erőről beszélünk. A kékcédulás hadművelet azért olyan fontos számunkra, mert szimbóluma azoknak az eszközöknek, amelyeket ez a srófos agyú társaság megengedhetőnek tart a hatalom megszerzése és teljes kisajátítása érdekében. A népakarat számukra teljesen érdektelen. A népnek azt kell akarnia, amit ők előírnak. Ha nem ezt teszi, akár a népet is lefasisztázzák. Megteheti ezt a szélsőségesen elitista liberális és a hasonlóan szélsőségesen osztályharcos kommunista is. De ha ez a dacos, makacs magyar nép nem hajlandó rájuk szavazni, jogosnak tartják az erőszakot, hazugságot, külső támogatást és beavatkozást, csalást is. Akik már megtapasztalták és nem tudnak szabadulni ezektől az eszközöktől, azt el kell fogadnunk, úgysem tudjuk kiverni a fejükből. De ha ifjú generációk újra és újra beleesnek abba a csapdába, amit valamikor nagyon tudatosan fölállítottak...

Márpedig beleesnek, ahogy a mellékelt ábra is mutatja.

Remélem nem! Mert akik beleesnek, azok csak az ifjúság elenyésző kisebbségét jelentik. A kékcédulás csalást tizenkétezer ember hajtotta végre. Leadtak több mint kétszáz-ezer szavazatot. Persze a csalás részese volt a kommunista irányítású belügyminisztérium, politikai rendőrség és a bíróság is. Úgy már másfél millióra rúg a csalás mértéke. De az ifjúság elsőprő többsége nem ezt akarta. Az ifjúság azért jó, mert gondolkodik, mert hajlamos a gondolkodásra. Ha eléri az információk, az igaz gondolatok, eléri a hitre, a magyarságra, a kultúrára vonatkozó valós információk – építhető. Jó irányba mozdítható. Ezért vált döntővé mára a média, mint mindenféle információ közvetítője. Politikaié is, kulturálisé is, civilnek nevezetté is. És a média írott és íratlan szabályozása, amiről gyakran már úgy érzünk, hogy magát a szabad gondolkodást, véleményalkotást is korlátozza. A „politikailag korrekt” erőszakossága nagyon közel van a megbélyegzés hatalmához. Ami az előbb említett típus egyik legfőbb fegyvere, a politikai vagy éppen szakmai ellenfeleinek likvidálására. A média ma már szinte felülkerekedik az oktatáson is. De talán mégsem fog tudni. Ez a tanárok felelőssége, ami soha olyan nagy nem volt, mint ma. Az a helyzet, hogy nekünk vannak pozitív rebellis hagyományaink, és azok nem csúnya hagyományok. Bennünk, magyarokban, a génjeinkben ez megvan. A nagy baj az, hogyha hamis célokért mozgósítják ezeket a génjeinket. A rebellis eb ura fakó hagyományainkat, amelyek háromszáz, ötszáz évesek. Ha sikerül rosszindulatú embereknek az ifjúságot hamis célok érdekében a rebellis hagyományunkkal félrevezetni, akkor baj van. De van bennünk másféle hagyomány is – józanság; ez a nép elég

józan nép. Nagyon ritkán fordult elő, hogy rebellióra adta a fejét, és ha meghatározó külső nyomás nincs, úgy gondolom képes a helyes utat hosszútávon is megtalálni.

A módszerek tekintetében mi a helyes? Mert látjuk, hogy a közepszerűség, az ötlettelenség, az erőszakos hangoskodás nem válogat. Mit lehet tenni a nemtelen támadásokkal szemben?

Én azt mondom, hogy a nyugodt, kitartó és határozott, de nem defenzív álláspont a helyes azzal szemben, ami jelenleg zajlik. A nyugalom persze lehet közöny is, ami nagyon nagy baj. Az is az egyik szándékuk egyébként, hogy az állandó nyugtalanság idegesítse fel az embereket. És míg az egyik tettelességre gondol, addig a másik közönyre... *nem érdekel az egész, csak már hagyjanak békén!* Mind a kettő helytelen, de az erőszakosság nem szabad, hogy defenzívára ösztönözzön; ez is történelmi tapasztalat. 1918-ban és 1945 után is az volt a tapasztalat, hogy az állandó tömegharc – ahogy nevezik a történelemben – nyugtalanságot, bizonytalanságot eredményez. Most a magyar társadalom elég világosan kinyilvánította, kit akar kormányon, kit akar parlamenti többségben látni. Ebből defenzívába átmenni nem szabad. Dezertálni nem szabad. Ezt már megtapasztaltuk sokszor, de a múltban mindig volt egy rendkívül erős külső ráhatás, külső erő.

Most nincs? Vagy másfajta a mostani?

Most olyan erős nincs. Van gazdasági, pénzügyi és mindenféle egyéb nyomás, de a dezertálásra, a defenzívára most nincs ok. Ugyanakkor az okatlan konfrontációra sincs. Ezért fontos, hogy akik vállalják a politika irányítását, ilyen szituációban is vállalják, és ne mondják azt, hogy nekem elég volt! Vállalni kell a konfrontációt, nem értelmetlenül és nem a bukás biztos tudatával, de vállalni kell. Nekünk pedig, akik azt a döntést hoztuk három éve, hogy őket választjuk, nem szabad végignéznünk közönnyel, hogy az első vonalban lévőket megbélyegzik, gyalázzák, fenyegetik és olykor még keresztre is feszítik. Na, ezt nem szabad! Az adott pillanatban békésen, határozottan és méltósággal ki kell állnunk mellettük, azok mellett, akik nem dezertálnak. Ha pedig ők vállalták a küzdelmet, elvárható, hogy most bizony a kellemetlen szituációban is kitartsanak. Ne adjanak felesleges támadási felületet, ne hagyjanak zsarolási lehetőségeket, ne játsszák el a bizalmat! Remélem, ez most így van. Közös cselekvésre van szükség, nyilvánvalóan, mint mindig a történelemben. Én látom a siker reményét, és nem érzem azt, hogy megingott volna a szövetség.

A választók és a választottak között?

Igen. De még egy veszély van, mindig volt ez, nagyon nagy veszély – a belső széthúzás. Azok között is, akik vállalják a hatalommal járó nehézségeket és előnyöket, kritikus pillanatban elő szokott állni széthúzás. Az előnyök sokszor nagyobb veszélyt jelentenek. Ennek nem szabad megtörténnie. És a nemzetben is sajnos van olyan, hogy széthúzás, széthullás.

Az alapvetés a nemzeti minimum volna, ami már nincs meg egy ideje.

Igen, alapjainkra szét tudunk hullani.

Volt olyan pillanat, amikor megvolt?

A nemzeti minimum?

Igen. A rendszerváltoztatást követően volt ilyen? Messzebbre ne menjünk...

Az a baj, hogy a nemzeti minimumon nem tudjuk mit értünk.

Mondjuk a határon túli magyarok kérdését. Ez lehetne egy nemzeti minimum. Persze nyilván mások másképp látják, valószínűleg mindenkit determinál az, honnan érkezik.

Igen, de egyébként tényleg az a minimum, hogy a nemzet, még ha határok is szabdalják szét, érezze magát egy közösségnek. És itt a közösség a lényeg, hogy bármiben is közösséget tudunk-e vállalni. Akár a határon túli magyarokkal, vagy a szuverenitás igényében, vagy akár a nemzeti kultúra fönntartásában, a magyar nyelv védelmében, vagy egészen továbbmegyek – a magyar nemzet létében. Meg kell, hogy mondjam, van ma Magyarországon egy jelentős befolyással bíró réteg, amelynek a magyar nemzet, a magyar kultúra, a magyar nyelv léte már nem fontos, illetve ennek elvesztése nem trauma.

Erre utaltam, amikor az érkezésről beszéltem.

Van egy ilyen réteg, én ezt egy eltörpülő kisebbségnek gondolom, hatásaiban viszont kétségtelenül erős. De volt már ilyen is. A magyar kultúra elég erős, több mint ezer éves kultúráról beszélünk. És képes a fönntmaradásra, nem tudták soha megtörni. Gondold meg, a történelmi Magyarország hivatalos nyelve csak 1844 óta a magyar! Azelőtt kizárólag a parasztság, a nép tartotta fönnt ezt a kultúrát és a nyelvet is. A táncokat, a dalokat, legendákat. Minden erőszakos külső hatás ellenére, németesítés, törökök, plusz még a betelepítés – mindezek ellenére, nem tudták megtörni; szerintem ez a legnagyobb sikértörténet Európa történelmében. Ez a teljesen rokontalan nyelv, nép a germán, szláv és egyéb ellenséges körülmények között, örületes tengerekben, például a muszlim hódítással szemben képes volt megmaradni. Tehát a kultúránkat senki, soha nem fogja tudni legyűrni. Ezért a nagy ötlet az, hogy a népet kell legyűrni. Azt, aki hordozza a kultúrát. Ennek két alapeszköze van: az egyik a demográfiai probléma, vagyis elvenni a jövőbe vetett hitet. Mert csak az vállal gyermeket, kettőt, hármat, ötöt, aki bízik a jövőben. Tehát el kellett venni a hitet, hogy ez az ország, ez a nemzet életképes, perspektívája van, jövője van, urambocsá! még küldetése is van. Ez a hit megingott. Nyilván benne volt a szocialista, kommunista negyven év, amit nagyon nehéz lesz kiheverni. És ezért van az, hogy brutálisan csökken a magyarság létszáma, nem csak a trianoni Magyarországon, hanem a Kárpát-medencében is. Ugyan még mindig a legnagyobb népesség a Kárpát-medencében, de vészjóslóan csökken, és ha a trendeket végignézzük, ebből nagyon nagy baj lesz. Ezt meggyorsítandó találták ki a népcserét. Nem csak Magyarországon, hanem egész Európában, hiszen ez német és francia probléma is. Olyan probléma, amely életmódcserét, megélhetéscserét, múltcserét, jövőcserét vizionál.

Németországban manapság 1,4 körüli a termékenységi ráta.

El tudom képzelni. Erre lenne válasz az új milliós, tíz- és százmilliós tömegek beáramlása Európába.

Csak ez az ok? Csak a demográfia a szempont?

Nem a demográfia, hanem a jövőbe vetett hit. Az ingott meg, amikor a keresztény hit megcsappant.

Az identitását veszített Nyugat-Európa és a muszlim kultúra erőszakos ütköztetése, nem is tudom... ez nem egy potenciális robbanótöltet? Az európai vezetés vajon fölméri ezt? Szándékos, vagy véletlenszerű, ami történik?

Ők valószínűleg úgy gondolják, hogy olyan hatalmas népek, mint a német, vagy a francia, képesek lesznek integrálni a bejövő, sokmilliós migránstömeget. Meglehet az iroda-palotákból ez így látszik.

Az empíria erre rácsáfolt.

De ők úgy gondolják, képesek lesznek integrálni. Ez tévedés, szerintem is tévedés, de letragikusabb mindez azokra a népekre, amelyek számarányukban csekélyebbek. A magyarra, a csehre, a szlovákra és folytathatnánk. A németiség százmilliós, mi pedig tizenkét millióan vagyunk. Itt az arányokon van a hangsúly. Úgy gondolom, a németiség sem fogja tudni integrálni ezt a tömeget, sőt! Nekünk ezeréves tapasztalatunk van arról, hogyan kell védekezni. Hogyan kell megtartani azt, amiről épp az előbb beszéltünk. A németiségnek, a franciáknak erről fogalmuk sincs. Arról, hogy mi történik velük. Mi tudjuk, ezért az ellenállásunk. Ezért értenek meg minket a lengyelek. Mert ezer éven át ők is emiatt küzdöttek a németekkel, oroszokkal. És ők is megvannak, meg mi is megvagyunk. Tehát az immunrendszerünk ilyen szempontból fejlettebb, a számarányunk viszont csekély. És ha valóban az történik, amit a tudósok mondanak, hogy Afrika lakossága ötven éven belül megkétszereződik, és már most sem tudja eltartani a népességét, akkor itt nem egy-két millió, hanem százmilliók fognak érkezni, és azzal szemben egy tíz-tizenkétmilliós nép teljesen tehetetlen lesz, nem tudja átadni a kultúráját sem. Számomra a legnagyobb tragédia, hogy Atlantiszként fog elsüllyedni az egész magyar kultúra Arany Jánostól Ady Endrén át József Attiláig. Mindenki és minden el fog süllyedni. A németek és a franciák talán azt hiszik, az ő kultúrájuk nem fog elsüllyedni, mert átveszi a megjelenő tömeg. De csak rá kell nézni a nyugat-európai nagyvárosok egyes kerületeire. Lehet, hogy még francia, német, angol, de már nem európai. Ehhez a paradoxonhoz való viszonyunk határozza meg a jövő generációk sorsát. Mondhatnám: ez létünk vagy vesztünk.

Visszatérnék egy pillanatra a szimbólumokhoz. Mert számomra meghatározó kép volt, amikor 2015-ben megindult a tömeg a Keletiből, emlékszel? Kaptak persze lelkes kíséretet is, vonultak egy darabig az autópályán gyalog, forgalmat akadályoztatva és mindenféle európai jogszabályt áthágva. És amikor jött a naplemente, megálltak és imádkozni kezdtek. Állt a kocsisor, de ők csak imádkoztak és hálát adtak Allahnak. Bennem ebben a pillanatban merült föl ezernyi gyomorszorító kérdés, amelyekre azóta sem kaptam kielégítő válaszokat.

Hát, ez egy népvándorlás. Érdemes tanulmányozni, hogy a Római Birodalomra hogyan épült rá a barbár népvándorlás. El tudok gondolkodni ezen, hajlandó is vagyok rá, de hogy ez végzetes lesz a magyarságra, abban biztos vagyok. És ez nekem fáj. Számomra elfogadhatatlan. Nem tudok azonosulni azokkal, akiknek mindez egy természetes folyamat. Azokkal, akik úgy gondolják, hogy a kultúránkért nem kár. Vagy talán úgy gondolják, hogy beteszik valami múzeumba, esetleg egy hanghordozón megőrzik a magyar költészetet? Talán felvillanthat valamit. Egyiptomiak, görögök? De hová lesz az a nép? Ezt nem tudom elfogadni, semmilyen szinten. Úgy gondolom, hogy ameddig lehetséges, minden eszközzel meg kell őrizni a saját identitásunkat.

Igaz. Identitás, kultúra, sokat beszéltünk róla, és a szépirás is a kultúránk szerves részét képezi. Miért döntöttél úgy, hogy a történettudományt szépirással ötvözd, mi volt az indíttatás?

A történelemtudomány eszközei nagyon végesek. Épp, amiről beszéltünk; nem célja az, hogy *l'art pour l'art* földerítse 1426-ban egy meghatározott napon mi történt és azt a lehető legpontosabban leírja, hanem az a cél, hogy a ma létező nemzedékeknek fogódzókat adjon. És úgy tapasztaltam, hogy a történettudományon egyfajta belterjesség uralkodott el. Akadémizmusnak nevezném, ha a képzőművészethez hasonlítanánk. Ami egyben azal is jár, hogy a legjobb gondolatok sem jutnak el nemhogy a közéletbe, a döntéshozókhoz, vagy a társadalom szélesebb rétegeihez, hanem még a szakma más részeihez sem. Súlyos helyzet ez a tudományban. Ezért gondoltam, hogy segítségül kellene hívni más eszközöket is, és én a szépirodalomban találtam meg ezeket az eszközöket. Illetve a személyes közlésben, a személyes azonosulásban, a hitvallásban. Ha érzi az olvasó, hogy egy húsvér ember beszél hozzá, nem pedig valami megfellebbezhetetlen törvénykönyv, vagy tudományos ige – úgy könnyebben eljut. Így próbálok közelebb kerülni az olvasókhoz. És mindezt úgy tudtam megtenni, hogy megőriztem a szuverenitásomat. Ez nagyon fontos dolog. Hogy az ember, ha tökéletesen nem is, de mégiscsak legyen önmagá. Ezt egyedül – most már tudom, és tulajdonképpen akkor is tudtam – a feleségemnek köszönhettem, aki szintén történész volt. A legkiválóbb tanáregyéniség. Az ő segítségének köszönhettem. Mi ketten egy ideig elég erősek voltunk ahhoz, hogy a saját utunkon eljussunk emberekhez, tanítsunk, írjunk. Ez különleges szerencse volt.

A közös televíziós sorozat nagy sikerrel ment. (Még nem késő – Földesi Margit, Gyurkovics Tibor, Szerencsés Károly – szerk.)

Igen, egy ideig együtt is próbáltuk a tévét. Ő jobban hitt ebben, úgy érezte, így tud közelebb jutni az igazsághoz és azt másokhoz eljuttatni. Sokan emlékeznek rá, pedig nem a *mainstream* műsorokban tűnt föl. Szinte mindenkivel beszélt, és mindenre rákérdezett, akkor is, ha kellemetlen vagy kínos volt. Én pedig inkább a személyes és irodalmi megközelítés felé fordultam, de sosem hagytuk el a történelmet. Neki minden kérdése, nekem minden írásom a történelemről szólt. Nem tudom, hogy ez milyen fogadtatást kapott a szakmában, de az biztos, hogy a nézők és az olvasók megerősítettek. Nem lettem bestseller-író, de megerősítettek, hogy ez járható út. Gyurkovics Tibor volt az első, aki nagyon határozottan támogatott ebben. Azt mondta, ez jó. És az embernek szüksége van arra, hogyha új utakra téved, valaki mondja azt, *ez jó, érdemes csinálni!* Különben a kishitűség hamar eluralkodhat rajta. Úgyhogy neki ez volt a döntő szerepe, kiváló ember volt egyébként, ő volt az, aki erre ösztönzött, és úgy gondolom, nem volt zsácutca. Egyre kevésbé az, mert az emberekhez ma már nagyon nehéz eljutni. Vagy nagyon felületesen lehet, vagy pedig igazán, mélyen megérintve, és én inkább az utóbbit próbálgatom.

A felületességgel az a baj, hogy bár könnyű befogadni, de elveszik az igazság; a mély megérintésnél pedig a befogadás lehet nehézkes...

Igen, de én is vallom azt, amit Ady, hogy akihez kell, eljut. Akihez meg hiába, oda felesleges is. Eljutottak ezek a könyvek oda, ahová kellett. Persze nyilván szeretném sokkal több emberhez eljuttatni.

Itt fontos megemlíteni, hogy monumentális szöveganyagot tudhatsz magadénak – 25 kötet, 50 tanulmány és csaknem félszáz cikked látott napvilágot. Aztán 2011-ben megszületett a Véna, 2013-ban pedig a FeleséGem könyve. Azóta eltelt négy év, és tavaly februárban történt egy tragédia. Beszéljünk erről?

Ehhez tudni kell, hogy a kapcsolatunk a feleségemmel harmincöt évig tartott.

Ő 21 volt, te 23, amikor házasodtak.

Amikor házasodtunk igen, de hát egyetemi ismeretség volt. Egy ilyen kapcsolatnak, egy ilyen szövetségnek tényleg az a három dolog az alapja, ami eléggé jól meg vagyon fogalmazva – hit, remény és szeretet. Ezek közül a szerelem indítja a dolgokat. És ez valódi szerelem volt, ahogy maradt is. A remény úgy jött be, hogy én 34 évesen gyógyíthatatlan beteg lettem. Ami azért elég kellemetlen dolog. Akkor már két pici gyerekünk volt, de a remény mindig megmaradt, hogy a betegség kezelhető, szinten tartható. És az, hogy most itt beszélek, azt jelenti, így van. Azóta 23 év telik lassan el, és még mindig itt vagyok, transzplantációk sora után. A teljesen váratlan viszont az volt, hogy a feleségemet is megtámadta egy betegség; a rák. És mi akkor is úgy indultunk neki, hogy hit, remény, szeretet. Tartott ez nagyon sokáig, majdnem nyolc évig, de aztán a remény kezdett elpárologni. És végül a rák legyőzte őt. 2015-ben még nagybetegen is írtunk egy könyvet, *Egy nemzet kétségei között*, talán a címadás is sugallt valamit; akkor már kétségek voltak bennünk. És ahogy a remény elfogyott, úgy következett be a tragédia. A FeleséGem könyve... talán ott már éreztem, hogy meg kell írni addig, amíg..., de nem úgy írtam meg, ahogy kellett volna. Azt hiszem, a legtöbb író érzi ezt. Tehát meg kell írnom a harmadik részt is, amely a végső stádiumról fog szólni és az utolsó mondat az lesz: *más lett a világ, mert ő már nincs itt*. De többé nem akarok ilyen típusú könyvet írni. Nagyon érdekes történet egyébként, mert az utolsó 26-27 hónapban én meg újjászülettem. 2014-ben transzplantáltak, és azóta jól vagyok, az adott körülmények közepette. Írok, tanítok, megpróbálom földolgozni, ami történt. Egyedül vagyok ugyan, de nem vagyok magányos. Próbálok nem elbukni, ami nagy veszély ilyenkor, amikor az ember teljesen támasz nélkül marad. Bonyolult dolog. Bennem nincsenek meg azok a képességek, amelyek a mi szövetségünkben megvoltak. Szeretném, ha ebben a könyvben a feleségemnek méltó emléket tudnék állítani, és így jó érzésekkel tudnám az örökkévalóságnak átadni. Ehhez szükség volna arra, hogy az ő média-megjelenéseit archiválni lehessen, ne vesszen el, ne törölje le valaki, amikor már kevés a hordozó, egyebek. Ezek ugyanúgy az egyetemes magyar kultúra részei, mint akár a legnagyobb költőink szavai, vagy bármely kulturális emlékünktől. Úgyhogy ez most a célom, az utolsó tragikus és traumatikus pillanatnak a feldolgozása. Elég szikáran szeretném. Nem szépirodalmi, de nem is tudományos szinten, hanem valahol a kettő között.

Hasonló struktúra lesz, mint az előző kettő?

Nem, ez csak órála fog szólni, illetve az utolsó 27 hónapunkról. Nem kívánok mást hozzatenni, úgy gondolom, más nem illene ide.

Méltó lezárása lesz a trilógiának.

Hát, ez egy olyan műfaj, amelyben az ember nem lehet elégedett. Kellene valaki és ez a Gitta volt, aki azt mondaná, hogy *oké, most már jó, ne vacakolj tovább! Ez most már jó!*

Tudod, az életet kapjuk, talán nem ajándékba, de bizonyosan nem kérjük. És abba sincs beleszólásunk, meddig tart. Viszont, ahogy éljük, az rajtunk múlik. Az élet: csoda. És én nem félek a nagy szavaktól, akkor sem, ha már ezerszer lejáratták őket. Csoda a találkozás, két ember, két lélek egész életen át tartó egymásba kapaszkodása. A harmadik könyv csak a szerelemről és a halálról fog szólni. A feleségem meghalt, én meg itt vagyok. Történt, ahogy rendeltetett.

Csak jógak? / Horgászok és más ötlek